

Innehåll

Förord.....	3
Allmänna Antroposofiska sällskapet	
Intervju med Hans van Florensten Mulder	4
Glimtar från det antroposofiska livet 2007/2008.....	6
Fria högskolan för antroposofi	
Ungdomssektionen.....	7
Sektionen för matematik och astronomi	8
Medicinska sektionen	9
Naturvetenskapliga sektionen	10
Pedagogiska sektionen	11
Sektionen för bildkonst.....	12
Sektionen för lantbruk.....	13
Sektionen för drama, musik och eurytmi	14
Sektionen för humaniora	15
Sektionen för socialvetenskap.....	16
Goetheanum	
Året vid Goetheanum	17
Ekonomi	18
Adresser	21

Kära medlemmar

Sedan 2000-talet har börjat och vi människor har emanciperats från omgivningens villkor har vi blivit så pass självständiga att vi ofta inte längre vet hur vårt förhållande till världen egentligen ser ut. Nästan ingen människa undgår känslan av att stå främmande inför världen och inför sig själv. Men alienationens ljusa sida är att den ger möjligheten att numera vinna ett medvetet och egenhändigt skapat förhållande till världen och sig själv.

Medvetenhetssjäl kallar Rudolf Steiner det väsensled som nu gör sig gällande inom människans andliga evolution. Vi uppnår en ny identitet men betalar ett dyrt pris: den gamla helheten av tanke, känsla och vilja går förlorad. I och med denna förlust slutar också grupptillhörigheten som människan hittills upplevt som en självklarhet – hon blir antisocial. Något av det viktigaste som var och en kan arbeta fram med hjälp av antroposofin är ett nytt, medvetet sammanhang mellan tanke, känsla och vilja. Det är denna väg Rudolf Steiner pekar på när han i boken "Teosofi" kännetecknar medvetenhetssjälen som "själ i själen".

Den 23 januari 1923 antyder Rudolf Steiner att Antroposofiska sällskapet behöver de sex dygderna – det som också kallas för biövningarna – i sin helhet för en sund gemenskapsbildning. Det är bara på det viset medvetenhetssjälen kan övervinna sin antisociala natur och inleda en dialog med världen. Denna dialog innebär att människan förnimmer världens gång i sig själv och på det sättet kan lära sig att upptäcka dess insida.

Av dessa sex dygder ska här särskilt betonas känslolivets skolning. Det är den som utgör hjärtat i den själsliga mognadens sexfaldiga organism. Genom att kultivera denna övning, som i höstas av generalsekreterarna och gruppledarna formulerades som årstema för 2008/2009, kan det lyckas att förvandla den känsla som från början är relaterad till sig själv till ett varseblivnings-

organ för andra människors egenart. På så sätt uppstår empatin, förmågan att försätta sig in i andras upplevelser och känslor. Hjärtat vidgas och blir till kunskapsorgan. Denna skolningsväg innebär också att den "emotionella kompetens" som Margrethe Solstad talar om i denna skrift förändligas.

Om vi som Antroposofiska sällskapet vill uppfylla vår uppgift under detta sekel gäller det att ställa storsinnet i centrum för vår gemenskapsbildning, eftersom förbindligheten gentemot det andliga kommer alltmer att bero på en mellanmännisklig förbindlighet.

Denna väg är inte lätt att gå. Till en början gör sig kanske oförmågan allt starkare gällande. Men efter en mer eller mindre lång sträcka visar sig också frukter som berikar både gemenskapen och den enskilde. På det viset kommer gärningar att bli möjliga som vi inte kan åstadkomma som individer men som vår tid allt intensivare fordrar av oss som gemenskap och sällskap.

För styrelsen vid Goetheanum

Paul Mackay

"Att ersätta en tänkt ande genom den verksamma anden innebär i denna tid att förnimma det grundläggande kravet i det sociala."

Rudolf Steiner

Paul Mackay hade ledande befattningar inom antroposofiska banker innan han 1996 blev styrelsemedlem vid Goetheanum.

“En säker känsla för andens verklighet”

– Intervju med Hans van Florenstein-Mulder
om den antroposofiska verksamheten i Östasien –

Hur står Östasien mellan ekonomiskt uppsving och spirituell rotlöshet?

Redan i början av 1900-talet citerade Rudolf Steiner den sydafrikanske filosofen Jan Christiaan Smuts som rekommenderade politikerna att inte bara se på Nordsjön och Atlanten, utan främst på Stilla havet när det gäller mötet mellan öst och väst. I Kina pågår en renässans för Konfucius och Lao Zis läror. Samtidigt sker

Eingangshalle bei der neuen Ausbildungsstätte für biologisch-dynamischen Landbau.

den ekonomiska boomen med dess enorma ekologiska problem. Inom ramen för Tian Zhen – som betyder Sann natur – i närheten av Peking förekommer ekologiska initiativ där öst och väst, biodynamiskt lantbruk och Tai Chi möts. Man hoppas kunna börja en biodynamisk utbildning och håller på med förberedelserna. I entrén hänger fyra tavlor: Rudolf Steiner, Goethe, Konfucius och Lao Zi. Det är lovande.

Hur kan vi från vårt västliga perspektiv förstå Östasien?

I väst upplever man den yttre fysiska världen som realitet och den andliga världen i bästa fall som en idé. I öst är det tvärtom. Här upplevs den andliga världen som verklighet trots att det västliga inflytandet i form av världsekonomi har blivit väldigt starkt under 1900-talet. Jag kan iakttä att en stark känsla för andens verklighet fortfarande är levande. Därför finns ett omedelbart sinne för det som är möjligt genom antroposofin. Antroposofin kan hjälpa människorna här att komma till en ny förståelse för deras egna rötter, att den inte bara kan belysa det förflutna, utan också det framtida genom idéerna för en ny social struktur. Någon liknande öppenhet finner jag inte i väst. I öst finns ett sensorium för hel-

hetsidéer och man kan enkelt förvandla sina föreställningar. Man är inte lika förälskat i sina idéer som vi är i väst. För mig var det en stor hjälp att läsa Richard E Nisbetts bok “The Geography of Thought. How Asians and Westerners Think Differently – and why”. Här ett exempel på hans undersökningar. Under ett experiment visades bilden av ett akvarium för studenter från öst respektive väst. Efteråt skulle de beskriva vad de hade sett. Studenterna med västlig prägel skildrade mest den centrala stora fisken och kanske några detaljer från omgivningen. Studenterna från öst beskrev musslorna, sjögräset och alla andra detaljer från botten; först till slut nämnde de den egentliga fisken. I öst: från periferi till centrum, en helhetsbild. I väst: från centrum till periferi. Den östliga vägen ligger mycket närmare waldorfpedagogikens stil. Här finns dessutom en omedelbar känsla för förändringen. Medan det västerländska tänkandet är kännetecknat av ett antingen-eller, hör det österländska snarare till ett både-och. Det skulle jag vilja se i samband med Grundstensmeditationens ord: “Låt ifrån österns upptända vad genom västern sig formar.”

Hur utvecklas det antroposofiska livet?

Jag ska först påpeka att jag här inte talar för utvecklingen i Japan, eftersom det där finns en egen rörelse och ett Antroposofiskt sällskap. Annars är det tolv år sedan den första waldorfförskolan öppnades i Asien. Sedan följde snart grundskolor och nu också gymnasier, i Taiwan, Thailand, på Filippinerna och i år även i Sydkorea. Sedan 2005 har vi regelbundna konferenser för lärarna i Stillahavsregionen. Förra året kom 220 lärare till Bangkok. Antroposofin är mycket viktig för det grundläggande pedagogiska arbetet. Därför uppstod antroposofiska studiegrupper i Bangkok och på Filippinerna där man numera också läser klasstimarna. Just nu förbereds grundandet av Antroposofiska sällskapet i Taiwan. Det som först väcker intresset är ofta waldorfpedagogiken, först därefter kommer det biodynamiska lantbruket. I år fick jag frågan att genomföra seminarier om biodyna-

Hans von Florenstein Mulder var waldorfflärare inom naturvetenskapliga ämnen och har engagerat sig för lärarutbildningen. Efter sin verksamhet som generalsekreterare för Nya Zeeland började han 2006 att representera Antroposofiska sällskapet i Asien.

miskt lantbruk i Nepal och Vietnam. Och jag ska inte glömma läkarkurserna som Michaela Glöckler organiserade i Indien, Japan, Australien, på Taiwan och Filippinerna. Dessutom är det viktigt att nämna att frågan uppkom på vilket sätt den antroposofiska rörelsen kan stödjas av Antroposofiska sällskapet och Fria högskolan. På det viset uppstod 1996 den antroposofiska Stillahavskonferensen som har utvecklats till ett viktigt forum för möten.

Hur ser antroposofin ut i Östasien och hur bör den se ut?

I Asien möter vi olika kulturer och religioner. Man gör mycket klokt i att vänta med svar tills man blivit frågat. Dessutom bör man tala landets språk och tilltala människorna utifrån deras erfarenheter. Hela tiden ska vi fråga oss: Vad är det vi har gemensamt och som förenar oss? Just nu talas så mycket om kulturella och religiösa differenser att vi glömmer bort vilka gemensamma värderingar som för oss ihop. Så snart vi fördomsfritt ställer de viktiga frågorna uppstår gemenskap och överensstämmelse: Vad är livet? Vad är vår tids sociala utmaningar och hur kan vi finna adekvata svar? Hur kan vi upprätthålla mänskliga rättigheter, människans värdighet, jämlikhet och frihet? Jag vet att mitt arbete i Asien, mötet med andra kulturer och religioner har hjälpt mig att få en djupare förståelse för antroposofi.

Vilka är de aktuella uppgifterna?

Vi måste komma till en gemensam dialog. För ett par år sedan lyckades på initiativ av Ha Vinh Tho att få buddhister och antroposofier i Vietnam att sätta sig vid samma bord. Och vi får inte fastna i gamla föreställningar och klichéer. Den moderna engagerade buddhismen har fått ett nytt ansikte. Den hjälper oss att övervinna globaliseringens negativa effekter, social splittning och miljöproblem.

Och islam?

När jag 2006 besökte en läkepedagogisk institution i Lahore i Pakistan upptäckte den islamske filosofen och poeten Mohammed Iqbal (1873-1938) verk. Han visar onekligen släktskap med Goethe och uppskattade honom mycket. Han är en modern islamsk tänkare som vi antroposofier bör ta till oss. Här några av hans idéer. För det första: självförverkligande skänker människan det unika. För det andra: pedagogik bör främja individualiteten. För det tredje: friheten är livets egentliga andningsluft. Han anser att människans uppgift är att bli evolutionens drivande kraft.

Vad bör man önska Östasien?

Att man lyckas fördjupa sina djupa spirituella rötter. Och där kan antroposofin utgöra en viktig hjälp.

Studenter vid waldorfseminariet i Taiwan.

Tre orter ställföreträdande för ett hundratal:

– I New York kommer sommaren 2007 tjugo människor till det antroposofiska Nature Institute för att skola sin iakttagelseförmåga under en vecka med exkursioner och workshops. Deltagarna har mycket olika bakgrund. Bredvid biologiprofessorn från Texas som just håller på att lära känna antroposofin sitter en lärare med trettio års erfarenhet av waldorfpedagogik. "Det går bra eftersom det inte handlar om vad man har i bagaget, utan vilka nya förmågor man tar med sig hem", säger kursledaren Craig Holdrege.

– I Heliopolis i Egypten sitter nästan ett tusen unga människor vid månadsfesten på trappstegen av trampad lera under ett solsegel och ser tigande på utomhusscenen. Där står Ibrahim Abulaish och berättar med låg röst en saga av läkepedagogen Michael Bauer.

– I Nakorn Nayok i Thailand har åttio människor ett utbyte med Paul Mackay och Cornelius Pietzner om ödets spirituella dimension. Deltagaren Porn Panascot har ett förslag angående kritikens kultur: Det borde delas ut medaljer för fel.

Detta internationellt spridda antroposofiska kulturliv påminner som fotografier av jorden under natten, då städernas ljus framkallar ett gulaktigt skimmer på globens mörker. Dessa möten är föga spektakulära, men de utgör det antroposofiska kulturlivets insida. Samma sak gäller för Fria högskolans evenemang som ägde rum i USA, Nederländerna, Norge och Frankrike. Precis som 1991 i Järna och 2005 vid Goetheanum arbetades med samtliga 19 klasstimmar under föreläsningar och samtal. I USA möttes 230 högskolemedlemmar med Michaela Glöckler, Virginia Sease, Johannes Kühl och Cornelius Pietzner, på de andra orterna var det något färre människor.

Under det gångna året började tre nya generalsekreterare sitt arbete. Stephano Gasperi tar över koordinationen i Italien efter Stephano Pederiva. Hartwig Schiller som under de senaste åren ledde waldorfskolornas förbund i Tyskland ersätter Nana Göbel som träder tillbaka för att helt ägna sig åt "Freunde der Erziehungskunst

Rudolf Steiners". Joan Almon i USA vill koncentrera sig på sitt arbete i "Alliance for Childhood" och har därför överlämnat sitt ämbete till Torin Finser. Finser leder waldorfseminariet i Antioch/New England och har arbetat med förhållandet mellan människans organ och organisationsformernas utveckling. I sitt nya arbete, som han delar med MariJo Rogers, vill han framför allt ägna sig åt antroposofisk forskning och åt förståelsen av en kosmisk kristendom.

Med anledning av hundraårsjubileet för Münchenkongressen mindes man under 2007 på många orter denna det antroposofiska kulturlivets början, framför allt i München, i Nederländerna och vid Goetheanum. Till exempel genomfördes i november i Amsterdam en offentlig konferens med över 200 deltagare om antroposofiskt präglad konst och delar ur Mysteriedramerna. Dessutom ägnades ett extranummer av tidskriften "Motief" åt detta tema. I München hade man under hela året motsvarande föredrag, samtalskretsar och framföranden. Både här och i Amsterdam stod frågan i centrum hur man kan ta upp och vidareutveckla Rudolf Steiners konstnärliga intentioner utan att imitera hans konstverk eller härma deras stil. Precis som man i en och samma själ finner både beundran och strävan efter eget skapande förekommer denna spänning och utmaning också inom Antroposofiska sällskapet. Det är att hoppas att minnet av den konstnärliga impulsen under Teosofiska samfundets Münchenkongress 1907 kommer att bidra till framtida skapande inom Antroposofiska sällskapet.

Hur ser den unga generationen på sig själv och sina förväntningar i ett samhälle som blir allt mer översiktligt och äldre? Den omfattande femtonde Shellstudien om ungdomar svarar på denna fråga med tre motiv:

- De flesta ungdomarna betraktar de äldre med förtroende; den klassiska generationskonflikten har blivit nästintill betydelselös.
- Familjära bindningar uppnår ett emotionellt värde som senast för fyrtio år sedan, före omvälvningarna från 1968.
- Relationsförmågans klassiska dygder som tillförlitlighet och ärlighet är de viktigaste värderingarna.

Varken närhet eller distans är något att lita på i vår tid. Det avgörande är om det är jag som är beredd att vilja vara "mitt i".

Mechtild Oltmann på sommarens ungdomsmöte

Att Ungdomssektionens evenemang och projekt träffade just den nerv som denna studie beskriver beror inte på något program eller någon strategi. Det är nog snarare resultatet av aktuella och levande frågor och åter frågor. Hit hör också Högskolekollegiets "Februaridagar". Gemensamt med kollegiets medlemmar ägnar

sig mer än hundra unga människor som engagerar sig för antroposofin åt den andliga skolningens kärnfrågor. På det viset bildas en ny form för kollegialitet som överskrider generationsgränserna. Med helgmöten om mantrana utgör "Februaridagarna" sektionsarbetets inre höjdpunkt under året.

Mest liv utvecklades i samband med de tre Connectkonferenserna under några av de senaste åren. Ungefär 30 tolfteklasser från 20 länder bjuds till Goetheanum för att erbjuda ett första möte med antroposofin. Några elever från den första konferensen 2003 står nu som ansvariga med egna antroposofiska projekt, som till exempel IDEM, ett fritt nätverk för internationella insatser på utvecklingsområdet. Den tredje Connectkonferensen 2007 skulle varit den sista, men förväntningarna hos somliga elever ur olika elfteklasser tvingar sektionens medarbetare kring Elizabeth Wirsching att gå vidare och på nytt öppna portarna 2009. Den senaste konferensens erfarenheter visar att den innehållsmäs-

Två elever från Sydafrika under Connectmötet

signa förberedelsen med de enskilda klasserna och deras lärare bör genomföras intensivare.

Sommarmötet står i mitten mellan Connect och Februaridagarna, mellan elever och studenter, i ett jämlikt utbyte mellan dem som för första gången möter antroposofin och dem som ansvarar för sektionens verksamhet. Ungdomssektionen arrangerade 2007 – för första gången tillsammans med Kristensamfundet – ett stort möte med titeln "Mitt i": föredrag, workshops och samtal om personlighetsutveckling och spiritualitet inom samhällslivet och ur dess drivkrafter.

Motivet "mitt i" ska fortsätta kommande sommar. Ungdomar i utbildning och sociala projekt, Ungdomssektionens vänner och initiativtagare av olika åldrar bjuds till Goetheanum för att berätta om deras personliga "mitt i". Till förmån för en rik spontanitet avstår man, enligt den modiga planen, från en klassisk programstruktur. Den reaktion som hittills kommit gör att sektionens medarbetare är hoppfulla om att Goetheanum efter Johannihelgens lugn ska sjudas av en mångfald av engagemang.

För Elizabeth Wirsching och hennes medarbetare är gemenskapens olikartade former särskilt viktiga, eftersom den enskildes andliga utveckling, enligt hennes iakttagelse, går framåt och blir medveten i ett allt tätare samband med gemenskapen.

Elizabeth Wirsching leder Ungdomssektionen sedan åtta år tillbaka. Innan dess var hon lärare i Norge.

Matematik är ett undantag bland vetenskaperna. Det är bara siffrornas och figurernas vetenskap vars spirituella behandling inte fordrar någon alternativ tillgång eller något paradigmskifte. Materialismen spelar knappast någon roll för "vetenskapens drottning", trots att det var just genom matematiken som materialismen kunnat erövra alla kunskapsområden. Matematik är så att säga oantastbar, den är, som Novalis skriver, religion. Det är denna sida av matematiken som sektionens verksamhet handlar om då man under titeln "Att matematisera kontemplativt" minskar de matematiska tankarnas tempo så att lagbundenheternas inre kvalitet blir till en spirituell upplevelse. I synnerhet ägnar

Gud har skapat hela tal; allt annat är människoverk.

Leopold Kronnecker

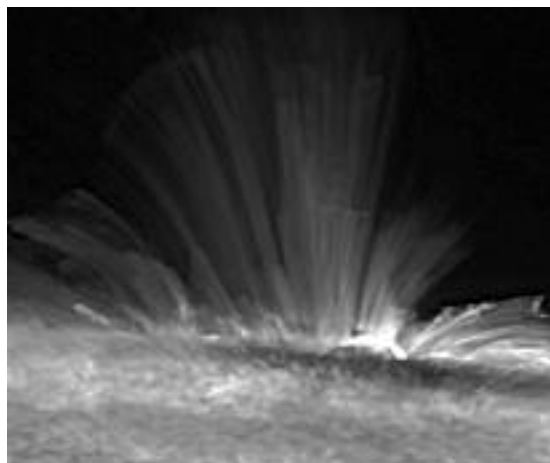
man sig åt den Projektiva geometrin, eftersom det här utvecklas tankebilder som inte bara hjälper att bättre förstå livets morfologiska processer. Den utgör också ett framgångsrikt övningsinstrument för att utveckla medvetenhet och säkerhet vid gränsen mellan det sinnliga och det översinnliga. Oliver Conradt, som är ansvarig för sektionen, engagerar sig i tillkomsten av nya läroböcker för den Projektiva geometrin olika användningsområden. Syftet är att också åstadkomma fördjupad ämnesmässig behandling av denna icke-euklidiska geometri vid sidan av en existerande mångfald av introducerande litteratur och kursutbud. Det ska framför allt reflekteras över de inre erfarenheter och förmågor som ledsagar arbetet med matematik. Vid sidan av arbetsgruppen för "Astronomi och antroposofi" har man därför grundat arbetsgruppen "Matematik och antroposofi".

*Oliver Conradt,
fysiker och
pedagog, leder
Sektionen för
matematik och
astronomi vid
Goetheanum
sedan 2005.*

Ett annat publicistiskt initiativ gäller Elisabeth Vreedes kvarlåtenskap. Som sektionens första ledare har hon inte bara skrivit cirkulär och hållit föredrag som omfattar hela den antroposofiska astronomin, utan det finns ännu talrika uppsatser och anteckningar som väntar på utgivning.

Vår nya tidskrift "Jupiter" på tyska och engelska har redan mer än 100 prenumeranter. Sektionen andliga liv ska synliggöras genom uppsatser om matematik och astronomi, inter-

Die Sonne in astrophysikalischer und anthroposophischer Anschauung wird 2008 ein zentrales Studienthema in der Sektion sein. Bild: Eruption auf der Sonnenoberfläche (Sonde Ulysses)

vjuer med skribenter och forskare inom våra ämnen samt genom information om böcker.

Hösten 2007 hade vi en konferens om Venus. Jordens granne och dess förhållande till människans kropp belystes med hjälp av astronomiska och medicinska fenomen. Kommande året ska Mars, jordens andra granne, stå i centrum.

Liksom på många andra antroposofiska arbetsområden frågas även bland waldorfskolornas matematiklärare vad som utgör det specifikt antroposofiska i deras verksamhet. Självbilderna ska belysas under årets konferens för matematiklärare som kommer att behandla hela bågen från första klassens räkneundervisning till tolfte klassens integralräkning. Årets därpå följer den antroposofiskt inspirerade geometriundervisnings panorama.

Medicinen och den våldsamt expanderande hälsoindustrin betraktas för tillfället som mest lovande tillväxtmarknader. Men samtidigt som upplysta patienter uppskattar den komplementära och antroposofiska medicinen – kliniken Havelhöhe är mest omtyckt av alla enligt försäkringskassans undersökning i Berlin – kämpar denna medicin om juridisk och byråkratisk legitimering.

För dem som bär ansvar inom den antroposofiska medicinska rörelsen är detta en yttre anledning till att fråga efter sin egen vetenskaplig och praktisk identitet och bearbeta denna fråga i relation till dagens uppfattningar. Processen sker på fem plan. Till att börja med är namngivningen avklarad. Det låter som en ytlighet med är viktigt för självuppfattning hos alla som arbetar inom den antroposofiska medicinen. Där man tidigare använde flera olika beteckningar – antroposofiskt utvidgad, kompletterad, orienterad medicin – sammanfördes nu allt till det namn som Rudolf Steiner använde: antroposofisk medicin. Sedan 2007 förekommer det namnet också i titeln för tidskriften "medizin-individuell" som ges ut av de tyska antroposofiska klinikerna.

Gemensamt med Pedagogiska sektionen och Sektionen för lantbruk samt med europeiska förbund för olika antroposofiska yrken startade i våras initiativet "Eliant" (Europeisk allians för initiativ som tillämpar antroposofi). Målet är att samla en miljon underskrifter för att visa den europeiska lagstiftningen att antroposofiskt samhällsengagemang är av vikt. Det handlar också om ett steg att skapa en juridisk ram för antroposofiska läkemedel i Europa.

Två verksamhetsområden syftar till den inre identiteten. På det akademiska planet arbetas med att möjliggöra professorer för antroposofisk medicin och internationellt stödja utbildningen. Rörelsens årsmöte 2007 fokuserade på samarbetet med farmaceuter och tillverkare av läkemedel. Höjdpunkten i bemödandena

att bättre beskriva och synliggöra den antroposofiska medicinens spirituella identitet blir tills vidare årsmötet 2008 då alla som är verksamma inom terapeutiska yrken inbjuds till Goetheanum och temat "Antroposofisk medicin och dess identitet".

En annan höjdpunkt kommer att vara den första internationella kongressen för läkeeyrmti 2008. Efter tre års förberedelser väntas att många av de 1600 läkeeyrmtister som finns i världen ska komma. Angelika Jaschke och Elisabeth Leiste som förbereder mötet ser följande frågor i centrum: Hur kan läkeeyrmtin rota sig inom medicinen så att dess möjligheter i samband med civilisationssjukdomar kan göra sig gällande? Vad är det specifika med läkeeyrmti i jämförelse med andra rörelseterapier? Hur kan läkeeyrmtistens andliga skolning beskrivas?

Det är säkert ingen tillfällighet att den antroposofiska medicinens identitet upplever en ny förankring exakt hundra år efter att Ita Wegman under Münchenkongressen bestämde sig för att samarbeta med Rudolf Steiner.

Sedan 1988 är Michaela Glöckler ansvarig för Medicinska sektionen. Hon är barnläkare och engagerar sig även i pedagogiska, kristologiska och konstnärliga frågor.

Utbildningskurs i antroposofisk medicin i Chile.

“Evolutionen” och “Jordens organism” var viktiga teman vid Naturvetenskapliga sektionens evenemang. Under dessa möten handlade det om frågan vad som utgör “livet”. Vår tid är ju präglad av förvandling och förändring – några av livets typiska kännetecken – och då kan frågan om förståelse för livet få en speciell dramatik.

“Nu känner jag mig väl förberedd att ta upp kampen”, noterade Charles Darwin under överfarten till Amerika. Den moderna evolutionsteorins grundare hade sociekonomens Thomas

Malthus verk “An Essay on Principle of Population” framför sig. Där läste han att befolkningstillväxten skulle leda till en överlevnadskamp på grund av begränsade naturresurser. Alla iakttagelser verkar ge Darwin rätt då han överförde denna socialteori till biologin. Omvänt inspirerar “kampen om tillvaron”, naturens förmenta framgångsrecept, det mänskliga

handlandet i det stora hela. Därför riktas Naturvetenskapliga sektionens verksamhet inte minst mot grundforskningen för att komma fram till fruktbara insikter om natur och liv.

Ruth Richters och Johannes Wirz “genteknikprojekt” är ett framgångsrikt exempel. De båda biologerna undersökte gentekniskt modifierade tomater, vete- och potatissorter. Vid dessa växter hade enstaka genetiska sekvenser byggts in i arvsmassan för att till exempel göra dem resistenta mot skadedjur. Vid Naturvetenskapliga sektionens forskningsinstitut kunde visas att sådana “lokala” manipulationer förändrar hela organismen: från utvecklingsdynamiken via växt- och bladformen till blommans uppbyggnad. Varje genetiskt ingrepp verkar, precis som väder och mark, på ett omfattande sätt. På det viset har det lyckats att bekräfta Goethes karakterisering som går ut på att räkna arvsmassan till de yttre omständigheter som modifierar växten som helhet, medan det är den inre naturen som konstituerar växten. Johannes Wirz väljer som jämförelse en roman på tusen sidor. Den specifika genmanipuleringen tycks påverka organismens

helhet som om man skulle förändra hela handlingsförloppet genom att byta ut en mening i romanen. Tänker man på genmodifiering i samband med högre organismer blir konsekvenser av sådana insikter tydliga.

I kristallisationslaboratoriet genomförs blodbildanalyser på uppdrag av läkare och det företas kvalitetsundersökningar. I samarbete med sensorikavdelningen vid högskolan i Wädenswil har ett intressant projekt uppstått. Det är inte möjligt att med analytiska metoder bevisa hur olivolja har tagits fram. Möjligtvis kan kristallisationens metod hjälpa att avslöja olivoljans förflutna.

Förra året flyttade sektionens medarbetare till det nyrenoverade “glashuset”. Nu står nya kontors- och laboratorierum till förfogande. Efter den yttre ombyggnaden följer nu den inre. Forskningsinstitutet bedrivs numera av sektionerna för lantbruk och naturvetenskap gemensamt. Det vetenskapliga utbytet genom kollokvier, konferenser och textstudier får på det viset en bredare bas.

Vårt handlande bestäms av hur vi tänker om livet och dess utveckling. Därför kan 2000-talets samhällsproblem bara lösas med en naturvetenskap som omfattar livets andliga dimension.

Johannes Köhl

Pedagogen Johannes Köhl leder Naturvetenskapliga sektionen sedan tio år tillbaka. Hans vetenskapliga tyngdpunkter är vatten samt optik.

Under 2007 har antalet waldorfskolor överskridit ett tusen. Tillväxten sker framför allt i Ungern och Tyskland samt, utanför Europa, i Israel och Argentina. Samtidigt bromsas tillväxten överallt av bristen på kvalificerade lärare.

I de östeuropeiska länderna, framför allt i Ryssland och Rumänien, måste skolorna övervinna motstånd. En dominerande byråkrati och en låg levnadsstandard skapar problem för skolorna. Till bilden hör därför också att enstaka skolor var tvungna att stänga sina portar igen.

Waldorfskolorna har lämnat sin undanskymda tillvaro och står helt i offentlighetens fulla ljus, vilket har två konsekvenser. Inte minst i det tyskspråkiga området tilltar angreppen på skolorna. En gåtfull rytm blir synlig. Utifrån små celler orkestreras aktioner ända in i medierna.

Waldorfpedagogiken bygger på den enskilda lärarens intuitionsförmåga. Det är här den egentliga källan ligger.

Christof Wiechert

Förebräelserna kommer i första hand från äldre kontroverser som för länge sedan har motbevisats och korrigerats. I hopp om ny "ammunition" har tyska kritiker nyligen vänt sig till waldorfskolor på andra sidan havet. Det är mycket väsentligt

att skilja denna polemik från seriösa invändningar.

Därmed berörs den andra konsekvensen. I vetenskapliga kretsar börjar en kritisk diskussion av waldorfpedagogiken. En orsak till detta nya intresse ligger säkert i "Software AG Stiftungs" verksamhet. Stiftelsen engagerar sig utomordentligt för den internationella skolrörelsen och ser sitt syfte i att förankra antroposofin och framför allt waldorfpedagogiken på det akademiska planet. I det sammanhanget kan också nämnas att Alanushögskolan nyligen erkänts som universitet. Vid sidan av Stuttgart förfogar waldorfrörelsen därmed över två akademiska lärarutbildningar. Betydelsen av denna utveckling mot universitetslivet får inte underskattas.

Christof Wiechert är pedagog och grundare av ett seminarium i Holland. Sedan åtta år leder han Pedagogiska sektionen.

Kontrasten till denna "akademisering" av waldorfpedagogiken ligger i intuitionsförmågan som framför allt fordrar lärarens konstnärlighet. Mycket beror på ett framgångsrikt samarbete mellan utbildningarna och skolorna.

Der Friedensaktivist und Waldorfpädagoge Johannes Matthiesen an der Tagung über Friedenspädagogik 2007

Under 2007 fick skolrörelsen fyra forskningsarbeten angående före detta elevers levnadsförhållanden. Den första studien, som initierats av "Software AG Stiftung", ledde till skriften "Waldorfschule auf dem Prüfstand". Forskningen skedde i ett nätverk av olika skolor och användes även i Schweiz. Trots att den tyska studien överproportionerligt betonar vissa kritiska punkter är helhetsbilden uppmuntrande. Arbetet kompletteras av studier från Sverige (Bo Dahlin) och USA (David Mitchell och Gerwin Douglas).

Påskan 2009 genomförs ett vetenskapligt kollokvium i samarbete med Medicinska sektionen. Detta möte med ledande representanter för neurobiologi och inlärningsforskning kommer att fokusera på frågan om skolvetenskapens nya resultat stödjer de antroposofiska åskådningarna om människan och hennes inläring. Kan vetenskapen bekräfta åldersspecifika utvecklingsfaser, en motsvarande läroplan och en åldershomogen pedagogik? Bakom denna fråga står frågan efter antroposofins vetenskaplighet.

Det finns knappast något område där Rudolf Steiners fria sätt att hantera uttrycksmedlen är så gripbart som i bildkonsten. Skillnaden mellan första och andra Goetheanum när det gäller form och material påminner om att skapelseimpulserna ligger på ett långt djupare plan än på stilfrågans. Att komma dessa impulser på spåren utifrån 2000-talet utgör en kärna i sektionsarbetet. Antroposofiskt orienterade arkitekter frågar till exempel hur man kan skapa en mitt bland nutidsarkitekturens extrema

I Rudolf Steiners verk kan kosmiska och mänskliga formkrafter upplevas som ger impulser till det egna konstnärliga skapandet.

Ursula Gruber

riktningar: en arkitektur utifrån människan. Stränga och enkla byggnader står i motsats till sökandet efter dynamik och liv. Om det levande förträngs av stelhet saknar den fria rörligheten det mänskliga måttet. Frank O’Gehrys inre gestaltning av DZ-banken i Berlin är ett exempel på en dynamik som lever ut sig själv.

För arkitekterna Pieter van der Ree, Espen Tharaldsen, Luigi Fiumara och andra visade sig utvecklingstanken vara det förmedlande motivet mellan stelhet och rörelse. Kollokvier – om arkitektur, skulptur eller måleri – har blivit mycket viktiga för sektionens liv. Centralt är att det som översinnligt iakttagits reflekteras medvetet i gemenskapen och knyts till den egna konstnärliga verksamheten. Skulptörer till exempel har ett utbyte om olika landskapsplastiska krafter och samtalar om hur dessa formkrafter kan stegras i en skulptur. Denna atmosfär av ömsesidigt erkännande är föga spektakulär, men hör till det viktigaste för att gemensamt föra det antroposofiska konstskapandet vidare. Samma syfte har också en arbetsrets av konst-

närer som en gång i veckan har ett utbyte om konstverk för att kultivera "seendets konst".

Varje antroposofiskt verksamhetsområde vill i dag förstå Rudolf Steiners verk och göra det tillgängligt, samtidigt som man vill gå egna kreativa vägar. Antroposofins framtid beror i hög grad på hur dessa skenbara motsatser kan föras samman – en uppgift som kan tyckas anspråksfull på det konstnärliga området. Ursula Gruber och hennes medarbetare kommer 2008 att ägna ett sommarseminarium åt denna uppgift.

Sektionens möten och konferenser handlar därför om frågan att förstå den andliga situationen

utifrån nutidens fenomen. Att somliga tendenser i dagens kulturliv kommer närmare visade "Dokumenta 12" i Kassel, världens största konstutställning om bildkonstens situation och möjligheter. Var ligger rötterna till vår tid? Vad är livet? Vad är nutidens uppgifter? Liknande frågor utgjorde utställningens ledmotiv. I sin visionära överspråkliga dimension verkar konsten åter knyta an till samhället.

Mer direkt än denna rapport kommer utställningen under hösten 2008 att kunna ge information om sektionens arbete. Samtidigt med Mikaelikonferensen bjuds talrika konstnärer att visa tavlor och skulpturer om "Mikael som tidsande" i Goetheanum.

Mikael-Ahriman-imagination.
Ursula Gruber 2007

Ursula Gruber studerade skulptur i Salzburg och är sedan två år ansvarig för Sektionen för bildkonst.

Lantbrukssektionens representantkrets formulerar varje år ett årstema. Efter femton månaders arbete står detta tema sedan i centrum för lantbrukskonferensen som äger rum i februari. Med temat "Kol och klimatförändring" träffades tidens puls: Bara några dagar före mötet i början av februari 2007 publicerade FN:s klimatpanel sin alarmerande prognos. Professor Grassl, en av studiens författare, höll som prominent representant ett fördrag under konferensen.

Att meditera är en nödvändighet som vi i framtiden inte kommer att klara oss utan.

Nikolai Fuchs

Det faktum att konsumenterna i industriländerna spenderar mer på försäkringar än på livsmedel kännetecknar livsmedlens prisfall under de senaste 30 åren. Då kom under 2007 den överraskande vändpunkten. Väderväxlingar, Kinas växande efterfrågan samt konkurrens om odlingsytor genom energigrödor gjorde att utbudet minskade och priserna steg. Gapet mellan livsmedlens pris och värde minskar något och livets grundläggande försörjning får åter något mer vikt.

Årstemat för 2007, "Spiritualitet och lantbruk", innebär en ny viktig fråga för dem som arbetar inom sektionens område. Medan prisets förfall pressade den ekologiska och biodynamiska rörelsen i riktning mot konventionalisering handlar det nu om vad som är meningen med vårt arbete. Nu när ekologiskt lantbruk är accepterat i samhället – de flesta länderna stödjer numera officiellt ett sådant odlingsätt – riktas fokus mot motiven och rötterna i vår dagliga verksamhet. Längtan efter andlig kunskap och önskan om att bota naturen gör att gårdarna inte bara frågar efter inre sökande och meditation, utan också efter metoder och tekniker som geomanti och systemuppställning. Vilka former av spiritualitet är i dag adekvata och hur finner jag min individuella tillgång? Vilken ställning intar då det biodynamiska lantbruket och antroposofin? Det finns gott om ämnen för ett intensivt arbete inom den internationella biodynamiska rörelsen. Det var länge sedan ett årsmöte hade så många deltagare som i februari 2008. Där fanns tillfälle att diskutera dessa ämnen.

Nikolai Fuchs är agrarvetare från Tyskland och leder Sektionen för lantbruk vid Goetheanum.

*Erkennungszeichen der Biologisch-Dynamischen Landbaus:
Kühe mit Hörner*

I mars 2007 började sektionens medarbetare åter sin verksamhet i det nyrenoverade "glashuset". Flytten från trånga kontor till generösa och ljusa rum illustrerar sektionens utveckling. Det politiska arbetet för ekologiskt lantbruk i Bryssel, rådgivning kring etiska frågor som växtens värdighet, dialoger med högskolor, forskningsfrågor om företagshygien – sektionen står sedan länge med ena benet i den breda offentligheten och med andra benet i antroposofin.

För antroposofiskt arbetande bönder, trädgårdsmästare och distributörer är det helt tydligt att frågan om spiritualitet och lantbruk syftar till att på nytt grunda de första generationernas spiritualitet. Det är nog därför Nikolai Fuchs och hans rådgivande representantkrets vill ge årstemat mer tid genom att lyfta fram själva lantbrukskursen av Rudolf Steiner till årstema under det kommande året. "Detta tema kräver att vi på nytt prövar och utformar vårt sätt att arbeta och förstå. Det är bara på det viset vi kan ösa ur källan."

Kan språket följa eurytmin?

Sektionen för drama, musik och eurytmi

Vad kan den eurytmiska konsten i dag som den inte kunnat för tio år sedan? Under de senaste åren var utbildningarnas svar på denna fråga ofta negativt. Kropparna genomsläpplighet avtar och därigenom förlorar eurytmin sin uttrycks kraft. Med denna förlust av en "naturlig" andlig förmåga verkar en annan förmåga växa fram. Margrethe Solstad, den nya sektionsledaren, och hennes föregångare Werner Barfod ser den mest lovande uppgiften i att anknyta till den unga generationens "emotionella kompetensen" för arbetet med sin spiritualisering. Den nya förmågan att suveränt känna sig

Den antroposofiska konstimpulsen leder oss till andliga lagbundenheter och till en rikedom av stimulans. Att omsätta den i praktiken innebär en skolningsväg som man bara kan gå själv.

Margrethe Solstad

hemmastadd i känslolivet uppträder parallellt med en längtan att göra spiritualiteten upplevbar genom konsten. Enligt Margrethe Solstad innebär detta för utbildningen att mötet med eurytmin måste möjliggöra omedelbart substantiella erfarenheter för att den konstnärliga vägen ska vara synlig.

Under de senaste åren har man framför allt utvecklat det grundläggande eurytmiska arbetet och en kultur av ömsesidigt erkännande och inspiration. Vid förra årets stora konferens till påsk bearbetades enstaka solistiska musikverk av olika eurytmister för att sedan diskutera resultaten. Sådana steg och även smärre konstnärliga sammankomster samt workshops för att "utbilda utbildarna" har hjälpt att etablera en kollegialitet när det gäller medvetenheten om eurytmiska grundval. Till medvetenheten om vad som gör eurytmi till eurytmi hör också att en grupp av fristående sceneurytmister har lyckats att förverkliga en dröm de länge hyst, nämligen en ny eurytmiskola. I höstas började skolan "4D" sin verksamhet i Hamburg.

Att eurytmin röner föga erkännande inom det allmänna kulturlivet hör till dess väsen, sannolikt i högre utsträckning än man tror. I varje fall är det viktigt att den kunnat skapa sig ett självständigt andligt fundament utöver instiftandet genom Rudolf Steiner. Det är en uppgift som talgestaltningen och det antroposofiskt inspirerade skådespelet ännu har framför sig. Yrkesmöjligheterna

Während den Proben zu Ahrimans Reich aus „Der Hüter der Schwelle“ von Rudolf Steiner.

krymper: knappast någon waldorfskola "unnar" sig längre någon talgestaltare. Tillbakagången för utbildningarna går hand i hand med minskningen av möjligheterna att uppträda. Vid uppsättningen av Mysteriedramerna på Goetheanums scen blir bristen på språkligt skolade unga skådespelare tydlig. Och även för eurytmin har talgestaltningens kris enorma konsekvenser. För att den eurytmiska ljudgestaltningen ska nå fram till språkets skapande plan behövs talare som kan uttrycka språkets andliga vitalitet. "Talgestaltning och eurytmi är två sidor av samma medalj", säger Margrethe Solstad för att poängtera konstarnas nära släktskap. Forskningen och framställningen om hur dessa båda stödjer varandra ömsesidigt hör till de utmaningar som den nya uppsättningen av Mysteriedramerna vill ta sig an.

För att på nytt vitalisera talgestaltningen behövs tveklöst en stor grupp människor. Den mest direkta hjälpen kommer Margrethe Solstad att få genom sin man Trond Solstad. Som talgestaltare kommer han inom sektionen att ansvara för recitation och skådespel. Tillsammans med Michael Kurtz, som ansvarar för musiken, har vi alltså en trojka som vill främja den antroposofiska inspirationen för de "talande och musicerande konsterna".

Margrethe Solstad ledde under många år eurytmiutbildningen i Norge där hon också var generalsekreterare för Antroposofiska sällskapet. Sedan förra året är hon ansvarig för Sektionen för drama, musik och eurytmi.

Aldrig har människorna informerat sig så pass omfattande som i dag. Antika utgrävningsplatser får varje år miljontals besökare som vill bevittna forna tiders andliga liv. Det som söks är inte yttre fakta och bevis, utan historiens insida. Varifrån kommer vår tids historiska intresse? Eftersom dagens kultur i mångt och mycket har

Vår uppmärksamhet riktar sig mot språket eftersom språket är ett väsentligt uttryck för det andliga i människan.

Martina Maria Sam

förlorat sin inre orientering växer en längtan till ursprunget. Historievetenskapen och även filosofi blir därför mer betydelsefulla inom kulturlivet.

Detta kulturella behov tas inom Sektionen för humaniora upp genom talrika evenemang. I februari genomfördes till exempel en konferens om katedralen och skolan i Chartres. I februari 2008 an knyter vi till denna konferens genom ett möte kring Chartresskolans andliga bakgrund och det första millennieskiftet. Vid denna tid möttes för första gången den europeiska och den arabiska världen och personligheter uppträdde som försökte förbinda de olika kulturerna: den gamla hedniska i Europa, den muslimska i Arabien och den kristna i Rom. Det är vid den tiden det moderna Europa föddes. Temat om Europas andliga grundval fördjupas utifrån en ännu mer ursprunglig aspekt med en konferens till pingst 2008: "Den esoteriska kristendomens väg till Europa".

Marina Maria Sam, 47, ansvarar sedan sju år för Sektionen för humaniora vid Goetheanum. Hennes studier om Rudolf Steiners språk publicerades 2004 med titeln "Im Ringen um eine neue Sprache".

"Det moderna uppbrottet" kring 1900, då även antroposofin uppträder offentligt, kommer att bli föremål för ett kulturmöte i oktober. Även arbetsmöten om forskning kring sagor eller om enstaka författares liv och verk tilltalar en allmänt intresserad publik. Smärre vetenskapliga kollokvier, till exempel om språkvetenskap, konstvetenskap eller den andliga forskningens metodik, handlar däremot mer om ett antroposofiskt och fackvetenskapligt utbyte. För att den antroposofiska andevetenskapen ska tas på allvar som just vetenskap måste den spirituellt utvidgade forskningen vara begriplig och transparent. Därför handlar flera sammankomster om den antroposofiska forskningens metodik.

Medan akuta nödsituationer gör att alternativa

vägar respekteras inom pedagogik, lantbruk eller terapi, behärskas det akademiska livet fortfarande i stort sett av den materialistiska världsbildens överhöghet. Detta innebär till exempel att man uteslutande accepterar ett diskursivt tänkande, att man intar en distans till forskningsföremålet och så vidare. Men just inom humaniora, där det handlar om litterära och konstnärliga resultat av mänskligt skapande, klarar man sig inte utan ett levande och produktivt begrepp om anden. Här går det ut på att följa andens och det mänskliga medvetandets utveckling genom dess specifika uttryck. Därför riktas den centrala uppmärksamheten på det andliga innehållets olika uttrycksformer. Det man har förstätt uppenbaras genom framställningssättet.

Eftersom vår centrala uttrycksform består av språket är det arbetet med och kring detta språk som utgör sektionens hjärta. Vårt arbete handlar om att förmedla grunderna och ge hjälp för att utveckla ett medvetet förhållande till språket och för att förstå de speciella kvaliteterna i Rudolf Steiners språk. Om allt detta och om sektionens övriga aktiviteter går att läsa i årsboken "Jahrbuch für Schöne Wissenschaft" som numera kommer två gånger per år.

Förra årets mest framgångsrika böcker från antroposofiska förlag var Götz W Werners "Grundeinkommen für alle" och Friedrich Glasls "Konflikt, Krise, Katharsis". Den ena boken är visionär, den andra handlar om samtiden, men båda utvecklar perspektiv ur det praktiska livet. Ingen av böckerna nämner somliga antroposofiska forskares kärnämne, den sociala tregningen, men som kunskapsverktyg ligger den ändå till grund för studierna.

Att gestalta det sociala livet som ett konstverk innebär att ge världen det "sköna skenet" av ett samhälle som är värdigt människan.

Ulrich Roesch

Dessutom syftar både idén om en villkorlös grundinkomst och perspektivet för en fruktbar konfliktkultur till att göra den enskilda människans värdighet rättvisa. Sektionens ansvariga ägnade just detta tema speciell uppmärksamhet. Utifrån sommarkongressen "Människans värdighet" genomfördes en rad kollokvier och möten om människans värdighet, förmågan till fred och om den "Sociala skulpturen". På det viset knöt dessa evenemang an till sjuttioalets sociala och konstnärliga klimat då ett kulturcentrum startades med hjälp av Joseph Beuys i Achberg i Tyskland. Somliga av de socialforskare som var engagerade då kom under årets möten för första gången åter till Goetheanum. På våren och sommaren 2008 ska ytterligare tre kollokvier om människans värdighet genomföras; varje gång ska två föredragshållare behandla temats filosofiska, juridiska och psykologiska dimension.

Paul Mackay ledde Triodos-banken i Nederländerna innan han 1996 blev styrelsemedlem vid Goetheanum. Tillsammans med Ulrich Rösch leder han också Sektionen för socialvetenskap.

Temat konst ska fortsätta under 2008. I början av maj blir det ett möte om konst och ekonomi. Utifrån Sekem-initiativet i Egypten kommer ledande ekonomer och konstnärer ha ett utbyte om konstens perspektiv inom samhälle och ekonomi.

På hösten kommer ytterligare ett av den socialvetenskapliga sektionens utvecklingsprojekt att hamna i fokus. Monte Azul, skol- och heminitiativet i Sao Paulos slumområde, kommer att presentera sitt arbete för hemlösa barn och ungdomar i samband med en utställning.

Efter ett års uppehåll kommer på hösten åter ett

George Steinmann Künstler und Ha Vinh Tho, Heilpädagoger an der Tagung „Ursache Zukunft“

möte om familjekultur att genomföras. Ett nytt team av mödrar ska framför allt undersöka föräldrarnas personlighetsutveckling.

Under hösten äger också sektionens interdisciplinära ekonomiforum rum: "Värmen i företaget". En jämförelse av människans värmeorganisation med värmens fysikaliska och kosmiska fenomen ska hjälpa att kunna förstå och gestalta nödvändig värme och kyla inom ett företag.

Sektionsarbetets höjdpunkt för 2007/2008 utgör en konferens i Prag: "Europas själ. Vid tröskeln till ett nytt samhälle". Fyrtio år efter Pragvårens slut möts människor från hela Europa i Prag för att diskutera ett "samhälle med mänskligt anlete".

Klarläggning och identitet

– Glimtar från den antroposofiska verksamheten vid Goetheanum –

Das Hochschulkollegium am Goetheanum

Året vid Goetheanum präglades av sju tyngdpunkter som hänger ihop med motiven klarläggning och identitet.

1) Det skedde knappt någon större sammankomst utan att man berättade om läget för Eliant-initiativet. Med den hittills största insamlingen av underskrifter vill sektionerna för medicin, lantbruk och pedagogik synliggöra antroposofiska kultur- och ekonomiprestationer i förhållande till EU:s allt mer reglerade juridik.

2) Kongressen "Orsak framtiden" handlade om människans värdighet och den "sociala skulpturen" och samlade många representanter från konst och kultur vid Goetheanum. Skulpturen "Exchange Values" av Shelley Sacks i foajén och utställningen "Joseph Beuys och Rudolf Steiner – den sociala skulpturen i dag" ledde till kontroverser. Medan somliga uppfattade denna öppenhet som en möjlighet för antroposofin att visa att den står i tiden, saknade andra just den antroposofiska kvaliteten.

3) I våras avslutades tills vidare den juridiska stridigheten med den marginella gruppen "Gelebte Weihnachtstagung". På det viset skapades utrymme att ta upp den egentliga frågan om antroposofins dialogförmåga och identitet.

4) Publikationen av Helmut Zanders "Anthroposophie in Deutschland" i våras möttes därför utan förbehåll. Ända tills ett studium av dessa 1800 sidor visade att författaren själv inte uppfyller villkoren för en dialog, utan i stället ger sitt förakt för Rudolf Steiner ett akademiskt uttryck. Ett konstruktivt bemötande av boken skedde i Rudolf Steinerarkivet, där 20 unga forskare som arbetar med Rudolf Steiners biografi och den moderna antroposofins karaktär hade ett utbyte. De frågade sig hur antroposofins vetenskaplighet kan beskrivas på ett sätt som

både motsvarar Rudolf Steiner och dagens vetenskapsform. Denna självmedvetna beredskap till dialog visade sig fruktbar även gentemot det tyska familjeministeriet som hade undersökt två av Rudolf Steiners verk på grund av förment rasistiska formuleringar.

5) Vid Mikaelimötet presenterade den nya projektensemblen för första gången ett eurytmiskt tillvägagångssätt i några scener ur Mysteriedramerna. Många åskådare upplevde att resultatet ännu inte var konstnärligt övertygande. Ändå anade man möjligheterna som ligger i detta "odramatiska" grepp, så att man fortsätter enligt samma koncept under 2008. Gioia Falk är konstnärlig ledare, och hon får stöd av Christian Peter (skådespel) och Carina Schmid (eurytmi).

6) Även det allmänna högskolearbetet står under klarläggningens och identitetens tecken. Tre exempel: förstärkt arbete med innehållet i Första klassen, frågan om antroposofins representantskap under klassläsarnas sammankomst och godkännandet av högskolekollegiets nya skrift om Fria högskolan.

7) På smärtsamt sätt visade sig en klarläggning även på det ekonomiska planet. Bara en bråkdel av de arv man är tvungen att budgetera hamnade verkligen i Goetheanums kassakista. Tydligare än under tidigare år trädde därför Goetheanums och Antroposofiska sällskapets strukturella underfinansiering fram. Eftersom man måste räkna med liknande deficit även under det kommande året innebär det att den aktuella självbesinningen bör rikta sig även mot principiellt ekonomiska frågor.

Spännvidden sträcker sig mellan det mest materiella och det flyktigaste, från Goetheanums betong och de övriga 13 byggnaderna till Fria högskolans andliga arbete. Allt detta kräver finansiellt stöd. Trots det komplicerade ekonomiska läget är vi glada över att ha kunnat uppfylla våra uppgifter och mål för 2007/2008 tack vare medlemmarnas och vännernas engagemang. All denna hjälp vill jag tacka för.

Balans – 31 december 2007

Vi avslutar året med en aktiv balans på 23.259.937 CHF, det vill säga 2,3 milj längre än 2006. Visserligen hade vi vid årsslutet mer än en miljon likvida medel, men vi var tvungna att sälja värdepapper för mer än 2 milj för att säkerställa likviditeten.

Eftersom vi är majoritetsägare i aktiebolaget Weleda gjorde vi som Ita Wegmankliniken och uppfyllde bolagets önskan om en kapitalökning. För att upprätthålla 21% av delägarskapet köpte Antroposofiska sällskapet aktier till ett värde på 1,7 milj CHF.

Samma mängd aktier utan rösträtt gavs vidare till tredje part. På det viset kunde det egna aktiepaketet finansieras. I balansräkningen uppfördes köpet med det genomsnittliga handelspriset vid transaktionens tidpunkt. Bland annat genom avskrivning av byggnader på Goetheanums tomt minskade det aktiva realvärdet med 1,9 milj CHF.

Vi upplöste långfristiga lån på nästan 1 milj och mottog gåvor som kan fordras tillbaka på 400.000 CHF. Interna fonder på 2,1 milj användes för projekt, till exempel ungefär 1,4 milj för "glashusets" renovering. Detta projekt höll sig glädjande nog under de beräknade kostnaderna på 3 milj. Vi avslutade året med ett litet överskott på 261.514 CHF.

Goetheanums utgifter ökade med 5,4 milj till 32.452.638 CHF. Anledningen är de nämnda avskrivningarna som har att göra med maskineriet, olika sidobyggnader och stora salen samt med köpet av andelsbevis för Ita Wegmankliniken i samband med kapitalökningen (se Das Goetheanum nr 50/2007 och 8/2008).

Det visade sig vara svårt att få in gåvor för de första stegen på väg till en nyuppsättning av Mysteriedramerna. Projektet går därför med ett minus på 105.000 CHF. Medan personalkostnaderna var oförändrade, sjönk de materiella kostnaderna med ungefär 600.000 CHF. Anledningen är det minskade antalet evenemang på scenen.

Balansräkning

alla uppgifter i tusen CHF

	31.12.2007		31.12.2006	
	Tillgångar	Skulder	Tillgångar	Skulder
Kassa, bank, postkonto	3'048		1'661	
Fordringar	1'918		2'149	
Aktiva räkningsavgränsningar	230		94	
Förmögenhet	5'196		3'904	
Lån		1'382		1'458
Uppskjutet		400		400
Passiva räkningsavgränsningar		776		445
Kortfristiga skulder		2'558		2'303
Värdepapper 1), tillgodo 2), lån	4'544		7'818	
Andelar 3)	3'738		2'016	
Finansiella placeringar	8'282		9'834	
Möbel, fordon	0		66	
Varor	0		131	
Bostäder 4)	6'046		6'240	
Goetheanum-Gebäude	3'736		5'362	
Materialvärden	9'782		11'799	
Kredit och hypotek 5)		7'418		8'273
Pensioner		494		528
Gåvor m återlämningsrätt 6)		8'140		7'818
Långfristiga lån		16'052		16'619
Fonder 7)		3'960		6'186
Fria egna medel		429		477
Överskott intäkter 2007		261		
Överskott utgifter 2006				-48
Totalt	23'260	23'260	25'536	25'536

1) Här handlar det huvudsakligen om värdepapper från testamenten.

2) Tillgodo med återlämningsrätt. Visas bland passiva under gåvor m återlämningsrätt.

3) Huvuddelen utgörs av aktier i Weleda AG.

4) Det handlar om villor och bostadsrätter för medarbetare i Dornach och Arlesheim.

5) Det rör sig delvis om lån med ränta från privatpersoner eller institutioner samt om hypotek med ränta från banker.

6) Det handlar om gåvor som under vissa omständigheter kan krävas tillbaka. Det händer dock sällan.

7) Interna fonder med speciella syften, delvis ombyggnadsprojekt och besparingar samt högskolans verksamhet.

Medlemsbidragen ökade för tredje året i följd, denna gång med 4,756 milj CHF. Detta är särskilt glädjande då ändå många länder har aktualiserat sina medlemslistor. Institutionella bidrag ökade till 2,409 milj. Trots positivt gensvar efter juluppropet (cirka 700.000 CHF) blev de fria gåvorna med sina 800.000 CHF mindre än förväntat, liksom de öronmärkta gåvorna på 900.000 CHF. Särskilt allvarligt var tillbakagången när det gäller arv. Vi hade budgeterat 2,388 milj och fick 341.196 CHF. Intressant är att det inte är antalet arv som har sjunkit, utan storleken. Vi är tacksamma att köpet och den partiella försäljningen av Weleda-aktierna gjorde det möjligt att utjämna detta underskott.

Budget 2008

För nyuppsättningen av Mysteriedramerna budgeterar vi cirka 3,6 milj under de kommande tre åren. Därtill fordras betydande kostnader för renoveringen av scentekniken. Denna härstammar från tiden då Goetheanum byggdes och gör det allt svårare att garantera säkerheten på scenen. En översyn, även en begränsad sådan, innebär kostnader för oss på mellan 3 och 5 milj. Just nu söker vi stiftelser och institutioner, medlemmar och vänner som kan hjälpa oss med denna finansiella utmaning.

Det antroposofiska arbetets ekonomiska gränser blir smärtsamt synliga i Fria högskolans verksamhet. Forskningsuppgifter som till exempel den meditativa relationen till de döda eller en tidsenlig gymnasiedidaktik blir svåra att genomföra. En av uppgifterna för de kommande åren består därför i att ge forskningen ekonomisk luft under vingarna.

Byggadministrationen har nyligen genomfört en "energistudie" för Goetheanum och de kringliggande byggnaderna med ytor på totalt 24.000 kvadratmeter. Resultatet: syd- och västterrassen, Goetheanums skiffertak och snickeriets sydsida bör isoleras och repareras. Byggprojektet, som också innefattar ytterligare betongsaneringar, kommer att omfatta ungefär 2,5 milj CHF. Scen, högskola, byggnader – tre lika nödvändiga projekt som måste noggrant avvägas mot varandra.

Plan för 2008, ny presentation, framblick

Det fortsatta beroendet av gåvor visar, liksom minskningen av testamenten, att Goetheanums ekonomiska struktur är mycket sensibel. Det är därför vi bemödar oss att reducera de löpande kostnaderna. Ett första resultat är en utgiftsminskning med 600.000 CHF till 20,2 milj. Vi har budgeterat kostnaderna för Fria högskolan med 700.000 mindre och scenen med 400.000 mindre. I stället ökar kostnaderna för sällskapet lätt (200.000), liksom för byggnaderna (130.000) och personalen (111.000). Vi planerar ett operativt underskott på 58.000 och när det gäller projekt på 60.000 CHF. 2 milj budgeterades för speciella projekt, däribland en stor turné med symfonisk eurytmi. Till det kommer 350.000 CHF projektkostnader för Mysteriedramerna (vars övriga kostnader ligger bland driftkostnaderna) och 350.000 för kapitalinsatser. Förväntade testamenten har vi sänkt till 1,5 milj, men samtidigt höjt vår prognos för institutionella bidrag och gåvor med 1 milj.

Styrelsen godkänner en budget på 22.590.194 CHF med förväntade intäkter på 22.472.194

Resultat

alla uppgifter i tusen CHF

Utgifter	2007	2006
Kostnader för medarbetare	12'742	12'581
Förvaltning	992	924
Resor och fordon	474	492
Information och reklam	496	473
Evenemang	3'933	4'227
Material och produktion	929	1'209
Byggnader, tomt, möbel	857	591
Energi och lokaler	621	697
Stöd och avgifter	215	207
Sakförsäkringar och konsult	755	642
Avskrivningar, värdejustering	434	253
Inbetalningar till fonder, besparingar	393	1'995
Räntor och andra kostnader	4'611	673
Medarbetarbostäder	1'083	1'192
Övrigt	1'152	339
Inbetalning reserver	0	100
Investeringar och avskrivningar byggnad	2'765	780
Intäktsöverskott 2007	262	0
Totalt	32'714	27'374

alla uppgifter i tusen CHF

Intäkter	2007	2006
Bidrag från medlemmar	4'757	4'650
Bidrag från institutioner	2'409	1'992
Konferenser, kurser, evenemang	1'279	1'515
Publikationer och broschyrer	64	105
Konstnärliga framföranden	835	1'308
Guidningar och utställningar	95	86
Div. tjänster	1'322	1'381
Tidskriften <i>Das Goetheanum</i>	1'483	1'536
Studieavgifter	242	221
Öronmärkta gåvor	3'298	4'187
Upplösta fonder, besparingar	2'571	326
Räntor och andra intäkter	10'399	1'059
Medarbetarbostäder	1'898	1'924
Övrigt	154	411
Gåvor	1'567	2'328
Testamenten	341	4'298
Utgiftsöverskott 2006		48
Totalt	32'714	27'374

Helhetsresultat 2007 / budget 2007 / budget 2008

alla uppgifter i tusen CHF

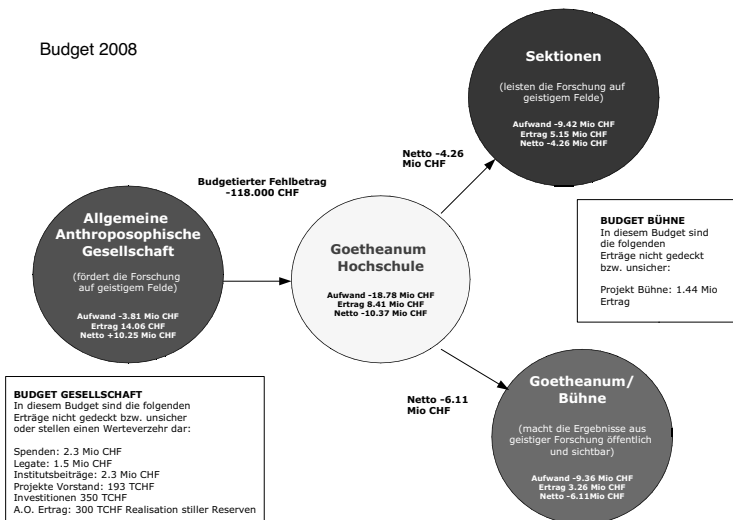
	Resultat för varje område			Budget 2007			Budget 2008		
	Utgifter	Intäkter	Netto	Utgifter	Intäkter	Netto	Utgifter	Intäkter	Netto
A. Drifkostnader									
Allmänna Antroposofiska sällskapet									
Sällskapet	5'093	2'022	-3'072	4'809	1'673	-3'136	4'872	1'537	-3'335
Bidrag medlemmar	24	4'757	4'733	0	4'540	4'540	0	4'540	4'540
Bidrag institutioner	0	1'983	1'983	0	1'800	1'800	0	2'300	2'300
Fria gåvor	28	1'110	1'082	0	1'800	1'800	0	2'300	2'300
Testamenten	0	365	365	0	2'388	2'388	0	1'500	1'500
Övriga utgifter och intäkter	6'083	9'749	3'666	50	960	910	50	300	250
Fastigheter	1'156	1'925	769	1'246	1'626	380	1'175	1'500	325
Summa	12'384	21'911	9'527	6'105	14'787	8'682	6'097	13'977	7'880
Fria högskolan									
Sektionerna	7'209	4'864	-2'346	6'438	4'092	-2'346	6'398	4'750	-1'648
Summa	7'209	4'864	-2'346	6'438	4'092	-2'346	6'398	4'750	-1'648
Goetheanum kultur									
Scen	5'098	1'872	-3'226	3'642	522	-3'120	3'096	366	-2'730
Reception och evenemang	1'375	420	-955	1'153	153	-1'000	1'134	65	-1'069
Ombyggnad	3'321	860	-2'461	3'547	1'186	-2'361	3'477	986	-2'491
Summa	9'793	3'152	-6'642	8'342	1'861	-6'481	7'707	1'417	-6'290
Drifkostnader totalt	29'386	29'926	539	20'885	20'740	-145	20'202	20'144	-58
B Projektkostnader									
Sällskapet	261	4	-257	196	196	0	193	193	0
Högskolan	611	647	36	700	700	0	405	405	0
Goetheanum	0	0	0	700	700	0	1'440	1'380	-60
Projektkostnader totalt	872	651	-221	1'596	1'596	0	2'038	1'978	-60
C Investeringar									
Diverse	2'195	2'137	-57	1'000	1'000	0	350	350	0
Investeringar totalt	2'195	2'137	-57	1'000	1'000	0	350	350	0
Sammanfattning									
Drifkostnader	29'386	29'926	539	20'885	20'740	-145	20'202	20'144	-58
Projektkostnader	872	651	-221	1'596	1'596	0	2'038	1'978	-60
Investeringar	2'195	2'137	-57	1'000	1'000	0	350	350	0
Resultat totalt	32'453	32'714	261	23'480	23'335	-145	22'590	22'472	-118
Omsättning 2007 totalt/vinst		261			-145			-118	

CHF. Därmed ligger budgeten med 900.000 CHF under föregående årets. Detta var bara möjligt genom ett konstruktivt samarbete mellan de ansvariga för Goetheanums enstaka avdelningar.

För att förbättra transparensen har vi utformat budgeten på ett nytt sätt med hjälp av en kon-

sult från Holland. Drifkostnaderna för Goetheanum som hittills angavs centralt tillskrivs numera de specifika avdelningarna och sektionerna. Den nya budgetpresentationen kan på det viset bidra till att få en tydligare bild av sällskapets och högskolans ekonomi och vilja.

Cornelius Pietzner grundade ett läkepedagogiskt institut i USA och var styrelsemedlem i det amerikanska landssällskapet samt president för Camphill Association of North America. Sedan 2002 är han Allmänna Antroposofiska sällskapets kassör.

Adresser

Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft

Postfach, CH-4143 Dornach 1
Tel +41 61 706 42 42
Fax +41 61 706 43 14
sekretariat@goetheanum.ch
www.goetheanum.org

Vorstand am Goetheanum

Virginia Sease

Rosina Schumacher, Tel. +41 61 706 43 12
rosina.schumacher@goetheanum.ch

Heinz Zimmermann

Claudia Rordorf, +41 61 706 43 10
heinz.zimmermann@goetheanum.ch

Paul Mackay

Monika Clément, Tel. +41 61 706 43 09
monika.clement@goetheanum.ch

Bodo v. Plato

Ursula Seiler, Tel. +41 61 706 43 07
ursula.seiler@goetheanum.ch

Sergej Prokofieff

Ute Fischer, +41 61 706 43 11
ute.fischer@goetheanum.ch

Cornelius Pietzner

Claudia Rordorf, +41 61 706 43 10
claudia.rordorf@goetheanum.ch

Seija Zimmermann

Ina Bisterfeld, +41 61 706 43 64
ina.bisterfeld@goetheanum.ch

Ägypten/Egypt

Anthroposophische Gesellschaft Zweig Sekem

1 Belbis Desert Road
P.O.Box 2834 Alf Maskan
EG-11777 El Horrya Heliopolis Cairo
Tel. +20 2 2656 41 24
Fax +20 2 2656 41 23
info@sekem.com
www.sekem.com
Kontakt: Ibrahim Abouleish

Argentinien/Argentina

Sociedad Antroposófica en la Argentina

Crisólogo Larraide 2224
Florida
AR-C1429BTP Buenos Aires
Tel. +54 11 4702 98 72
Fax +54 11 4797 83 23
rosa.korte@cosmedika.com.ar
Landesvertreter: Rosa Körte

Asien/Asia

Vertreter der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft in Asien

Hans van Florenstein Mulder
18 Grants Road
Papanui
NZ-8005 Christchurch
Tel. +64 3 354 44 47
Fax +64 3 352 83 93
hmulder@xtra.co.nz

Australien/Australia

Anthroposophical Society in Australia

Rudolf Steiner House
307 Sussex Street
AU-NSW 2000 Sydney
Tel. +61 2 9264 51 69
Fax +61 2 9251 37 43
nblackwood@ozemail.com.au
www.anthroposophyinaustralia.org
Landesvertreter: Norma Blackwood

Belgien/Belgium

Anthroposofische Vereniging in België
F. Lousbergskaal 44

BE-9000 Gent
Tel. +32 9 233 54 58
Fax +32 9 233 53 27
info@antroposofie.be
www.antroposofie.be
Generalsekretär: Jan Borghs

Brasilien/Brazil

Sociedade Antroposófica no Brasil

Rua da Fraternidade 156/168
BR-04738-020 São Paulo SP
Tel. +55 11 5687 4252
Fax +55 11 5523 0537
sab@sab.org.br
www.sab.org.br
Generalsekretär: Ingrid Böhringer

Bulgarien/Bulgaria

Anthroposophische Gesellschaft in Bulgarien

Ul. Tzar Simeon 55
BG-1000 Sofia
Tel. +359 2 980 84 86
aobg@aobg.org
www.aobg.org
Landesvertreter: Traytcho Frangov

Chile

Rama Christophorus

Natalia Gómez
Clemenceau 1520
CL-Vitacura/Santiago de Chile
natg@hotmail.com

Rama San Santiago

Manuel Covarrubias 3782 Casilla 22-11
Nunoa
CL-Santiago de Chile
Fax +56 2 284 1280
gbwaldorf@yahoo.es
Kontakt: Claudio Rauch

Rama Sophia

c/o Carina Vaca Zeller
Troncos Viejos 2135
La Reina
CL- Santiago de Chile
Fax +562 223 42 62
carinavacazeller@gmail.com

Dänemark/Denmark

Antroposofisk Selskab Danmark

lbækvej 202
DK-7100 Vejle
Tel. +45 86 27 60 60
Fax +45 75 83 73 40
asd@mail.tele.dk
www.rudolfsteiner.dk
Generalsekretär: Troels Ussing

Deutschland/Germany

Anthroposophische Gesellschaft in Deutschland

Rudolf Steiner-Haus
Zur Uhlandshöhe 10
DE-70188 Stuttgart
Tel. +49 711 164 31 21
Fax +49 711 164 31 30
info@anthroposophische-gesellschaft.org
www.anthroposophische-gesellschaft.org
Generalsekretär: Nana Göbel, Hartwig Schiller

Arbeitszentrum Berlin

Bernadottestrasse 90-92
DE-14195 Berlin
Tel. +49 30 832 59 32
Fax +49 30 832 63 98
sekretariat@agberlin.de
Vertreter: Sebastian Boegner

Arbeitszentrum Frankfurt

Hügelstrasse 67
DE-60433 Frankfurt
Tel. +49 69 53 09 35 81/2

Fax +49 69 52 68 47
azffm@web.de
www.arbeitszentrum-ffm.de
Vertreter: Barbara Messmer

Arbeitszentrum Hannover

Brehmstrasse 10
DE-30173 Hannover
Tel. +49 511 85 32 38
Fax +49 511 28 17 52
mail@anthroposophie-hannover.de
www.anthroposophie-hannover.de
Vertreter: Thomas Wiehl

Arbeitszentrum München

Leopoldstrasse 46 A
DE-80802 München
Tel. +49 89 33 25 20
Fax +49 89 33 78 97
info@anthroposophie-muenchen.de
www.anthroposophie-muenchen.de
Vertreter: Florian Roder

Arbeitszentrum Nord

Mittelweg 11-12
DE-20148 Hamburg
Tel. +49 40 41 33 16 22
Fax +49 40 41 33 16 42
anthroposophie-nord@af-i.de
Vertreter: Roland Wiese

Arbeitszentrum Nordrhein-Westfalen

Oskar-Hoffmann-Strasse 25
DE-44789 Bochum
Tel. +49 234 3336730
Fax +49 234 3336745
Anthroposophie.NRW@t-online.de
Vertreter: Michael Schmock

Arbeitszentrum Nürnberg

Rieterstrasse 20
DE-90419 Nürnberg
Tel. +49 911 33 86 78/79
Fax +49 911 39 75 38
info@anthroposophie-nuernberg.de
www.anthroposophie-nuernberg.de
Vertreter: Bernd Händler

Arbeitszentrum Oberrhein

Starkenstrasse 36
DE-79104 Freiburg
Tel. +49 761 2 55 59
Fax +49 761 29 28 1850
agid-azob@t-online.de
Vertreter: Wolfgang Drescher

Arbeitszentrum Ost

Angelikastrasse 4
DE-01099 Dresden
Tel. +49 351 802 23 72
Fax +49 351 899 63 43
Vertreter: Frank Schröter

Arbeitszentrum Stuttgart

Rudolf Steiner-Haus
Zur Uhlandshöhe 10
DE-70188 Stuttgart
Tel. +49 711 164 31 0
Fax +49 711 164 31 18
az-stuttgart@anthroposophische-
gesellschaft.org
Vertreter: Johannes Kehrer

Arbeitsgemeinschaft Impuls Ost

Werner Kleine
Andréstrasse 5
DE-09112 Chemnitz
Tel. +49 371 31 17 57
werner.kleine@obafg.smwa.sachsen.de

Ecuador

Sociedad Antroposófica Rama Micael

Patricio Jaramillo Tobar
Urb. La Luz, F. Guarderas 354 y Ab.
Montalvo, P.O. Box 17-04-10454
EC-Quito
Tel. +593 2 240 76 21
Fax +593 2 255 29 42
patjaram@uio.satnet.net

Estland/Estonia

Eesti Antroposofiline Selts

PAiste 10-2
EE-11620 Tallinn
sulev.ojap@neti.ee
Landesvertreter: Sulev Ojap

Finnland/Finland

Suomen Antroposofinen Liitto

Uudenmaankatu 25 A 4
FI-00120 Helsinki 12
Tel. +358 9 696 25 20
Fax +358 9 680 25 91
toimisto@antropos.fi
Generalsekretär: Leena Westergren

Frankreich/France

Société Anthroposophique en France

2 et 4 rue de la Grande Chaumière
FR-75006 Paris
Tel. +33 1 4634 76 19
Fax +33 1 4326 09 94
contact@anthroposophie.fr
www.anthroposophie.fr
Generalsekretär: Gudrun Cron

Georgien/Georgia

Anthroposophische Gesellschaft in Georgien

Seinab Bozvadse Strasse 10
Postfach 91
GE-0108 Tbilissi
Tel. +995 32 99 95 76
antrsg@myoffice.ge
Landesvertreter: Nodar Belkania

Grossbritannien/Great Britain

Anthroposophical Society in Great Britain

Rudolf Steiner House
35 Park Road
GB-NW1 6XT London
Tel. +44 207 723 44 00
Fax +44 207 724 43 64
rsh-office@anth.org.uk
www.anthroposophy.org.uk
Generalsekretär: Ann Druit, Philip Martyn

Irland/Ireland

Anthroposophical Society in Ireland

P.O.Box 172
GB-BT18 9WT Belfast Delivery
Northern Ireland
Tel. +353 1 286 21 16
michiel@camphill.ie
Landesvertreter: Michiel Brave

Island/Iceland

Antroposofiska Felagid a Islandi

P.O.Box 953
IS-121 Reykjavik
Tel. +354 4 86 60 22
skaftholt@simnet.is
Landesvertreter: Gudfinnur Ellert Jakobsson

Israel

Elias Branch

Eva Levy
Hanassi St. 6
IL-92188 Jerusalem

Michael-Zweig Harduf

Kibbutz Harduf
IL-17-930 D.N. Hamovil
gershony@harduf.org.il
Kontakt: Sandra Gershony

Hillel-Zweig

Stefanie Allon-Grob
Schoschanim 32
IL-36056 Kiryat Tivon
giallon@bezeqint.net

Sophia Branch
Viera Cohen
P.O.Box 2143
IL-49-121 Petach-Tikva
vierac@netvision.net.il
Vertreter: Viera Cohen

Italien/Italy

Società Antroposofica in Italia
Via Privata Vasto 4
IT-20121 Milano
Tel./Fax +39 02 659 55 58
antroposoficamilanese@fastwebnet.it
www.rudolfsteiner.it
Generalsekretär: Stefano Gasperi

Japan

Anthroposophische Gesellschaft in Japan
Takadanobaba 1-18-26-203
JP-169-0075 Shinjuku-ku Tokyo
Tel./Fax +81 3 32 05 96 45
asj@gc5.so-net.ne.jp
www.anthroposophische-gesellschaft.jp
Kontakt: Kazuhiro Suzuki

Anthroposophische Gesellschaft Japan
Yuji Agematsu
Teraodai 2-8-1, 1-102
JP-214-0005 Tamaku Kawasakishi
anthroposophia@xqh.biglobe.ne.jp
www.anthroposophische-gesellschaft-japan.org

Kanada/Canada

Anthroposophical Society in Canada
#8-9100 Bathurst Street
CA-ON L4J 8C7 Thornhill
Tel. +1 416 892 3656
Fax +1 905 889 3336
info@anthroposophy.ca
www.anthroposophy.ca
Generalsekretär: Philip Thatcher

Kolumbien/Columbia

Rama Micael
Teresita Roldán de Hernandez
Calle 13#
CO-43D14 Medellín
armm3@yahoo.com.ar

Rama Santiago Apóstol
Silvia und Enrique de Castro
Uresa 54, Apt 203 Porténa H 3
CO-H5-173 Cali
anisca37@hotmail.com

Kroatien/Croatia

Antropozofsko Društvo
Marija Sofija Zagreb
Ulica Baruna Trenka 4
HR-10 000 Zagreb
Tel. +385 1 468 02 69
marijasofija@antropozofija.hr
www.antropozofija.hr
Kontakt: Darko Znaor

Lettland/Latvia

Latvijas Antroposofiska biedriba
Keldisa-Str. 24-51
LV-1021 Riga
Tel. +371 6 7 13 93 58
antroposofia@inbox.lv
www.antroposofija.lv

Litauen/Lithuania

Michael-Zweig
Jūrate Lekstiene

Ateities 22-30
LT-5300 Panevezys

Mexiko

Rama Juan de la Cruz
Octavio Reyes
Tecla 46
Col. Los Reyes, Coyoacán
MX-04330 Mexico D. F.
Fax +52 5 617 40 54
oresal@servidor.unam.mx

Namibia

Anthroposophische Arbeitsgruppe in Namibia
Almute Möller
P.O. Box 11359
NA-9000 Windhoek
Tel. +264 61 234 702
Fax +264 61 234 702
amoller@iway.na

Neuseeland/New Zealand

Anthroposophical Society in New Zealand
91 Simla Avenue
NZ-4201 Havelock North
Tel. +64 6 877 66 56
suesimpson@clear.net.nz
www.anthroposophy.org.nz
Generalsekretär: Sue Simpson

Niederlande/Netherlands

Antroposofische Vereniging in Nederland
Boslaan 15
NL-3701 CH Zeist
Tel. +31 30 691 82 16
Fax +31 30 691 40 64
secretariaat@antrop-ver.nl
www.antroposofie.nl
Generalsekretär: Ron Dunselman

Norwegen/Norway

Antroposofisk Selskap i Norge
Oscarsgate 10
NO-0352 Oslo
Tel. +47 22 60 00 67
Fax +47 22 60 00 68
asn@antroposofi.no
www.antroposofi.no
Generalsekretär: Frode Barkved

Österreich/Austria

Anthroposophische Gesellschaft in Österreich
Tilgnerstrasse 3
AT-1040 Wien
Tel. +43 1 505 34 54
Fax +43 1 505 34 54
buero@anthroposophie.or.at
www.anthroposophie.or.at
Generalsekretär: Helmut Goldmann

Peru

Sociedad Antroposofica en el Perú
Av. G. Prescott 590
San Isidro
PE- Lima 27
Tel. +51 1 471 12 33
Fax +51 1 436 85 56
bettina.vielmetter@gmail.com
Landesvertreter: Carmela Villafana

Philippinen/Philippines

Anthroposophical Society in the Philippines
24 9th Street

Rolling Hills
PH- New Manila Q.C.
mimiabis@hotmail.com
Kontakt: Reimon Gutierrez

Polen/Poland

Towarzystwo Antropozoficzne w Polsce
ul. Arciszewskiego 4
PL-01-483 Warszawa
Tel. +48 22 666 88 32
Fax +48 22 666 88 32
sekretariat.tawp@wp.pl
Landesvertreter: Ewa Ważniewska

Portugal

Sociedade Antroposófica em Portugal
Casa de Sta. Isabel APT 572
PT-6270-908 São Romão-Sea
Tel. +351 238 399 149
fritzarq@sapo.pt
Landesvertreter: Fritz Wessling

Rumänien/Romania

Societatea Antroposofica din România
Str. Visinilor nr. 17, sector 2
RO-024091 Bucuresti
Tel. +40 21 323 20 57
Fax +40 21 323 20 57
contact@antroposofie.ro
www.antroposofie.ro
Landesvertreter: Gheorghe Paxino

Russland/Russia

Anthroposophische Gesellschaft in Russland
Nastschokinskij Pereulok 6, kw. 3
RU-119019 Moskau
Tel. +70 95 291 23 84
Fax +70 95 291 23 84
agruss@mail.ru

Südafrika/South Africa

Anthroposophical Society in Southern Africa
Linoia Pullen
Promenade Road 16
ZA-7945 Lakeside
Cape Town
Tel. +27 21 788 1022
linoia@mweb.co.za

Schweden/Sweden

Antroposofiska Sällskapet i Sverige
PL 1800
SE-153 91 Järna
Tel. +46 8 55 43 02 20
Fax +46 8 551 506 44
sekretariat@antroposofi.nu
www.antroposofi.nu
Generalsekretär: Anders Kumlander

Schweiz/Switzerland

Anthroposophische Gesellschaft in der Schweiz
Oberer Zielweg 60
CH-4143 Dornach
Tel. +41 61 706 84 40
Fax +41 61 706 84 41
anthrosuisse@bluewin.ch
www.anthroposophie.ch
Generalsekretär: Esther Gerster

Serbien/Serbia

Antroposofski Kulturni Centar Beograd
Vojislav Kecman

Gandijeva 241
RS-11070 Beograd
Tel. +381 11 15 81 35
vkecman@ptt.yu
Landesvertreter: Vojislav Kecman

Slowakei/Slovakia

Slovenská Antropozofická Spoločenstvo
Hattalova 12 A
SK-83103 Bratislava
Tel. +421 2 4445 36 90
Fax +421 2 4445 38 54
info@antropozofia.sk
www.antropozofia.sk
Landesvertreter: Erich Špinko

Spanien/Spain

Sociedad Antroposófica en España
Calle Guipúzcoa 11,1º Izqda
ES-28020 Madrid
Tel. +34 91 534 8163
Fax +34 91 534 8163
sociedadantroposofica@wanadoo.es
www.sociedadantroposofica.com
Landesvertreter: Leonor Montes

Thailand

Anthroposophical Group in Bangkok
Porn Panosot
109/34 Mooban Nalin Ville 3
Ratpattana Road, Sapansoong
TH-10240 Bangkok
Tel. +66 2 745 79 78
Fax +66 2 745 79 97
waldorftai@hotmail.com

Tschechische Republik/Czech Republic

Anthroposofická společnost v České republice
Petr?ilkova 2485/44
CZ-158 00 Praha 13
Tel. +420 246 030 358
info@anthroposof.org,
antr.spol@volny.cz
www.anthroposof.org
Landesvertreter: Tomáš Bonek

Ungarn/Hungary

Magyar Antropozófiai Társaság
Rudolf Steiner Ház
Riadó utca 2/B
HU-1026 Budapest
Tel. +36 1 336 04 26
Fax +36 1 336 04 25
antropozofiai.tarsasag@gmail.com
www.freeweb.hu/antropozofia
Landesvertreter: Agnes Ratkó

Uruguay

Sociedad Antroposofica Rama Novalis
Gisela Medina
Amazonas 1529
UY-11400 Montevideo
Tel. +5982 619 33 70

USA

Anthroposophical Society in America
1923 Geddes Avenue
US-MI 48104-1797 Ann Arbor
Tel. +1 734 662 93 55
Fax +1 734 662 17 27
information@anthroposophy.org
www.anthroposophy.org
Generalsekretär: MariJo Rogers, Torin Finser

Die aktuellen Adressen finden Sie immer auf unserer Website: www.goetheanum.org/adressen.html

Fria högskolan för antroposofi / Goetheanum

Freie Hochschule für Geisteswissenschaft

Postfach, CH-4143 Dornach 1

Sekretariat Ina Bisterfeld
Tel. +41 (0)61 706 43 64
Fax +41 (0)61 706 43 14
hochschule@goetheanum.ch
www.goetheanum.org

Hochschulkollegium am Goetheanum

Oliver Conradt, Nikolai Fuchs, Michaela Glöckler, Ursula Gruber, Johannes Kühl, Paul Mackay, Cornelius Pietzner, Bodo v. Plato, Sergej Prokofieff, Martina Maria Sam, Virginia Sease, Margrethe Solstad, Christof Wiechert, Elizabeth Wirsching, Heinz Zimmermann, Seija Zimmermann

Allgemeine Anthroposophische Sektion

Leitung: Paul Mackay, Cornelius Pietzner, Bodo v. Plato, Sergej Prokofieff, Dr. Virginia Sease, Dr. Heinz Zimmermann, Dr. Seija Zimmermann
vorstandssekretariat@goetheanum.ch

Studium und Weiterbildung am Goetheanum

Information: Angela Wirth
Tel. +41 (0)61 706 42 20
studium@goetheanum.ch

Jugendsektion

(Sektion für das Geistesstreben der Jugend)

Leitung: Elizabeth Wirsching
Tel. +41 (0)61 706 43 91
mail@youthsection.org
www.youthsection.org

Mathematisch-Astronomische Sektion

Leitung: Dr. Oliver Conradt
Tel. +41 (0)61 706 42 20
mas@goetheanum.ch
www.mas.goetheanum.org
Führungen Sternwarte
Tel. +41 (0)61 706 44 44

Medizinische Sektion

Leitung: Dr. med. Michaela Glöckler
Tel. +41 (0)61 706 42 90
am@medsektion-goetheanum.ch
www.medsektion-goetheanum.ch
Internationale Koordination
Anthroposophische Medizin/IKAM
michaela.gloeckler@medsektion-goetheanum.ch

Naturwissenschaftliche Sektion

und Forschungsinstitut (gemeinsam mit der Sektion für Landwirtschaft)

Leitung: Johannes Kühl
Tel. +41 (0)61 706 42 10
science@goetheanum.ch
Adressen und Kontakte
Kristallisationslabor:
Tel. +41 (0)61 706 43 63
kristallisation@goetheanum.ch

Pädagogische Sektion

Leitung: Christof Wiechert
Tel. +41 (0)61 706 43 15
paed.sektion@goetheanum.ch
www.paedagogik-goetheanum.ch

Sektion für Bildende Künste

Leitung: Ursula Gruber
Tel. +41 (0)61 706 42 65
sektion.bildende.kuenste@goetheanum.ch

Sektion für Landwirtschaft

Leitung: Nikolai Fuchs
Tel. +41 (0)61 706 42 12
sektion.landwirtschaft@goetheanum.ch

Sektion für Redende und Musizierende Künste

Leitung: Margrethe Solstad
Tel. +41 (0)61 706 43 59
srmk@goetheanum.ch

Sektion für Schöne Wissenschaften

Leitung: Martina Maria Sam
Tel. +41 (0)61 706 43 82
sektion.schoene.wissenschaften@goetheanum.ch

Sektion für Sozialwissenschaften

Leitung: Paul Mackay
Koordination: Ulrich Rösch
Tel. +41 (0)61 706 43 26
sektion.sozialwissenschaften@goetheanum.ch

Goetheanum

Postfach, CH-4143 Dornach 1

Vorstand am Goetheanum

Virginia Sease, Heinz Zimmermann, Paul Mackay, Bodo v. Plato, Sergej Prokofieff, Cornelius Pietzner, Seija Zimmermann,

Empfang und Veranstaltungen

Leitung: Christine Blanke
Information
Tel. +41 (0)61 706 42 42
Fax +41 (0)61 706 44 46
info@goetheanum.ch
www.goetheanum.org
Führungen und Veranstaltungen
Tel. +41 (0)61 706 44 44
tickets@goetheanum.ch

Kommunikation und Öffentlichkeit

Wolfgang Held
Tel. +41 (0)61 706 42 61
kommunikation@goetheanum.ch

Mitgliedersekretariat

Angelika Pauletto
Tel. +41 (0)61 70642 72
Fax +41 (0)61 70643 14
sekretariat@goetheanum.ch

Finanzwesen

Schatzmeister: Cornelius Pietzner
Tel. +41 (0)61 706 43 10
finanzwesen@goetheanum.ch
www.aagfinanz.ch

Goetheanum-Bühne

Künstlerische Leitung
Eurythmie: Carina Schmid
Schauspiel: Torsten Blanke
Geschäftsführung: Thomas Didden
Tel. +41 (0)61 706 42 50
buehne@goetheanum.ch
www.goetheanum-buehne.ch
Die Goetheanum-Bühne gibt einen Veranstaltungskalender heraus; Anmeldungen für die kostenlose Zusendung des Kalenders nimmt das Sekretariat der Bühne entgegen.

Dokumentation

Leitung: Uwe Werner
Archiv
Tel. +41 (0)61 706 42 63
dokumentation@goetheanum.ch
Bibliothek
Tel. +41 (0)61 706 42 60
Leseraum und Freihandbereich:
Montag 15h bis 20h
Dienstag bis Freitag 11h bis 20h
Samstag 11h bis 15h
Ausleihe:
nur Dienstag bis Samstag von 11h bis 15h
Kunstsammlung am Goetheanum
Tel. +41 (0)61 706 42 85

Wochenschrift „Das Goetheanum“

Die Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft gibt wöchentlich die Zeitschrift „Das Goetheanum. Wochenschrift für Anthroposophie“ heraus. Für Gesellschaftsmitglieder umfasst diese auch die Beilage „Nachrichten für Mitglieder. Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht“ bzw. in deutscher und englischer Sprache „Anthroposophie weltweit“.
Postfach, CH-4143 Dornach 1
Tel. +41 (0)61 706 44 64
Fax +41 (0)61 706 44 65
info@dasgoetheanum.ch
www.dasgoetheanum.ch

Buchhandlung am Goetheanum

Tel. +41 (0)61 706 42 75
buchhandlung@goetheanum.ch
Öffnungszeiten:
Montag bis Freitag 9.00–18.30 Uhr
Samstag: 9.30–17.00 Uhr

Verlag am Goetheanum

Hügelweg 59, Postfach 131
CH-4143 Dornach 1
Tel. +41 (0)61 706 42 00
info@vamg.ch
www.vamg.ch

Vital Cafeteria – Restaurant – Bioladen

im Speisehaus
Dorneckstrasse 2
CH-4143 Dornach
Tel. Restaurant +41 (0)61 706 85 12
Tel. Bioladen +41 (0)61 706 85 14
www.vital-group.ch

Gästehäuser und Zimmervermittlung am Goetheanum

Waltraud Frischknecht, Geschäftsführung
Tel. +41 (0)61 706 44 45
zimmer@goetheanum.ch

Impressum
Herausgeber: Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft
Redaktion: Wolfgang Held, Bodo v. Plato
Assistenz: Monika Clément
Druck: Kooperative Dürmau (DE)

Allmänna
Antroposofiska
sällskapet
2007/2008

Goetheanum